



## TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ PRIGIMTIS IR APIMTIS ĮTAKOJANČIŲ VEIKSNIŲ POBŪDIS: TEORINIŲ IR EMPIRINIŲ TYRIMŲ APIBENDRINIMAS

Justina NAULICKAITĖ<sup>1</sup>, Jolanta SOLNYŠKINIENĖ<sup>2</sup>

<sup>1</sup>*Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Verslo vadybos fakultetas, Tarptautinės ekonomikos ir vadybos katedra, Saulėtekio al. 11, LT-1022, Vilnius, Lietuva*

<sup>2</sup>*Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Verslo vadybos fakultetas, Tarptautinės ekonomikos ir vadybos katedra, Saulėtekio al. 11, LT-1022, Vilnius, Lietuva*

El. paštai: <sup>1</sup>[justinanaul@gmail.com](mailto:justinanaul@gmail.com); <sup>2</sup>[jolanta.solnyskiniene@vgtu.lt](mailto:jolanta.solnyskiniene@vgtu.lt)

**Santrauka.** Tiesioginių užsienio investicijų tematikai skiriama nemažai dėmesio. Dažniausiai analizės objektu pasirenkamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančiai šaliai arba tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą lemiantys veiksniai. Straipsnyje pritaikant klasifikacijos, lyginimo, apibendrinimo metodus atlikta mokslinės literatūros, susijusios su investicijų samprata ir klasifikavimu, tiesioginių užsienio investicijų samprata, tipais, tiesioginių užsienio investicijų teorijomis ir tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą lemiančiais veiksniais, analizė. Pažymėtina, kad nėra visuotinai priimtinos teorijos, aiškinančios tiesioginių užsienio investicijų atsiradimo priežastis ir pasiskirstymą. Teorijos, kurios bent iš dalies paaiškina kodėl tiesioginiam investavimui pasirenkama tam tikra vieta yra šios: klasikinė tarptautinių investicijų teorija, tiesioginių užsienio investicijų lokalizacijos teorija, monetarinių zonų teorija, eklektinė teorija (eklektinė paradigma, OLI paradigma). Tiesiogines užsienio investicijas lemiančius veiksnius galima suskirstyti į vidinius ir išorinius. Remiantis atlikta empirinių tyrimų analize apie veiksnų, įtakančių TUI apimtį, pobūdį, kryptį ir stiprumą, galima teigti, kad pastarųjų tyrimų rezultatai yra skirtingi: analizuojami skirtingi veiksniai, skiriasi nagrinėjamų veiksnų statistinis reikšmingumas, poveikio kryptis tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui. Vieni patvariausių veiksnų, vertinant statistinį reikšmingumą ir poveikio kryptį, yra ekonomikos atvirumas, rinkos dydis ir potencialus jos augimas, žmogiškojo kapitalo lygis, aglomeracijos efektas, labiau prieštaringi – darbo jėgos kaina, ekonomikos stabilumas, fizinės infrastruktūros lygis.

**Reikšminiai žodžiai:** investicijos, tiesioginės užsienio investicijos (TUI), TUI samprata ir klasifikavimas, TUI teorijos, TUI pritraukimą lemiantys veiksniai

### Įvadas

Globalizacija ir didėjanti konkurencija skatina įmones nuolat ieškoti naujų strateginių pranašumų ir naujų plėtros galimybių. Minėtos tendencijos lėmė multinacionalinių kompanijų, t. y. kompanijų, kurios įsiskverbia į užsienio rinkas pasinaudodamos tiesioginėmis užsienio investicijomis, veiklos plėtrą. Nors mokslinėje literatūroje išreiškiamas nevienareikšmiškas požiūris į tiesioginių užsienio investicijų poveikį jas priimančiai šaliai, dažniausiai pabrėžiama, kad šalies gaunama nauda iš tiesioginių užsienio investicijų viršija jų sukeltą neigiamą poveikį. Teigiama, kad užsienio kapitalo srutai lemia tiek didelių, tiek mažų, tiek išsivysčiusių, tiek besivystančių šalių ekonomikos augimą, didindami darbo produktyvumą, technologijų lygį, padėdami šaliai integruotis pasaulio ekonomikoje. Taigi tiesioginės užsienio investicijos pasižymi abipuse nauda: jos naudingos tiek jas vykdančioms multinacionalinėms kompanijoms, tiek jas priimančioms šalims.

Dėl minėtų priežasčių daugelis šalių įvairiais būdais stengiasi pritraukti potencialius užsienio investuotojus. Pagrindinių veiksnų, lemiančių nevienodą tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą šalių atžvilgiu, įvertinimas gali padėti suprasti priežastis kodėl vienos šalys sėkmingiau nei kitos pritraukia užsienio kapitalą bei leisti formuoti sėkmingas nacionalines strategijas, kurios padėtų pritraukti tiesiogines užsienio investicijas. Tačiau prieš tai būtina įvertinti ir suprasti tiesioginių užsienio investicijų bei jų pritraukimą lemiančių veiksnų teorinius aspektus.

Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą lemiančių veiksnų tyrimui skiriama nemažai dėmesio. Šiuos veiksnus Lietuvoje ir pasaulyje analizavo daugelis autorių: Čegyte, Miečinskienė, (2009), Pekarskienė, Laskienė, (2012), Ruplienė, Montvilaitė, Grigaliūnienė (2008), Agiomirgianakis, Asteriou, Papatoma (2004), Artige, Nicolini (2006), Asiedu (2002, 2006), Benacek, Gronicki, Holland, Sass (2000), Bevan, Estrin (2004), Blonigen (2005),

Carstensen, Toubal (2004), Chakrabarti (2001), Janicki, Wunnava (2004), Kahai (2004), Kinoshita, Campos (2002), Leibrecht, Bellak (2005), Leitão (2010, 2012), Mateev (2008), Mateev, Tsekov (2012), Moosa (2002), Moosa (2005) ir kt.

Tyrimo objektas – tiesioginės užsienio investicijos ir jų pritraukimą lemiantys veiksniai.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti tiesioginių užsienio investicijų bei jų pritraukimą lemiančių veiksnių teorinius aspektus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti investicijų, tiesioginių užsienio investicijų sampratą bei jų klasifikaciją teoriniu aspektu.
2. Aptarti tiesioginių užsienio investicijų teorijas.
3. Išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą lemiančius veiksnius teoriniu aspektu, aptarti jų klasifikaciją.
4. Išanalizuoti empirinius tyrimus, nagrinėjusius tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą lemiančius veiksnius.

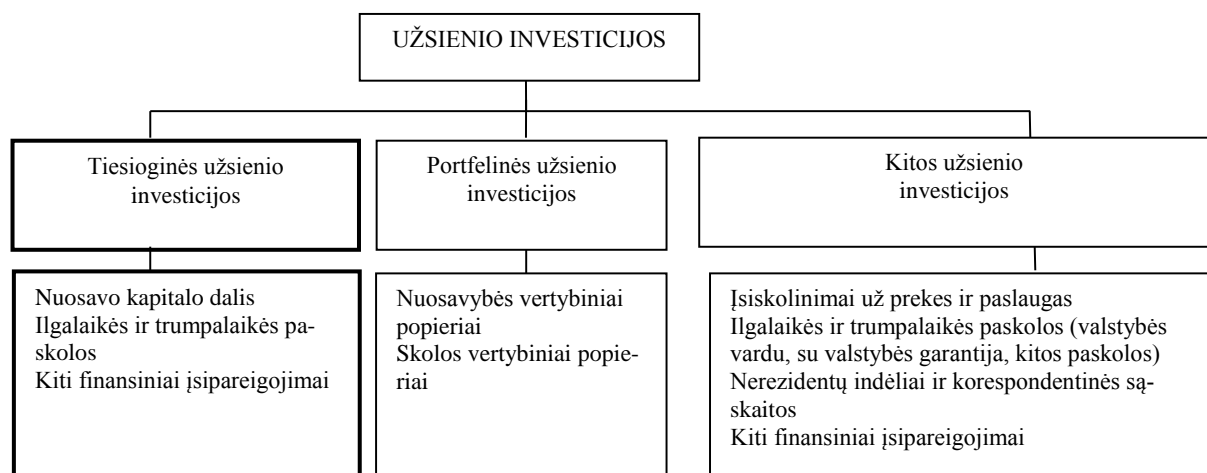
Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, klasifikacija, lyginimas, apibendrinimas.

### Investicijų samprata ir klasifikavimas

Apibendrinant skirtingas moksliniuose šaltiniuose pateikiamas termino „investicijos“ apibrėžtis galima teigti, kad investicijos – tai ekonominės veiklos procesas, kurio metu investuojamos piniginės lėšos, kitas finansinis turtas, materialus ir nematerialus turtas siekiant gauti pelno, padidinti kapitalą arba pasiekti tam tikro socialinio efektyvumo. Pažymėtina, kad investavimo siekiamas rezultatas gali pasireikšti ne iškart, o po tam tikro laiko. Taip pat, kad investicijos įvairiose verslo ir socialinėse sferose pasireiškia įvairiomis formomis. Todėl investicijas galima klasifikuoti pagal įvairius požymius. Treigienė (2010) pateikia investicijų skirstymą pagal penkis požymius: pagal investavimo objektą, pagal investuotojo įtaką ūkio subjektui, pagal investuotojo nuolatinę buveinę (rezidavimą), pagal investuotojo statusą, pagal investuotojo organizacijos tipą. Atsižvelgiant į tai, kad straipsnio objektas yra tiesioginės užsienio investicijos, reikėtų pažymėti, kad pagal investuotojo įtaką ūkio subjektui investicijos gali būti skirstomos į tiesiogines ir netiesiogines, o pagal investuotojo nuolatinę buveinę – į vidaus ir užsienio investicijas.

### Tiesioginių užsienio investicijų samprata ir tipai

Pastaruoju metu, šalims siekiant vis spartesnio ekonomikos augimo, ypač dažnai vartojamas tapo terminas „tiesioginės užsienio investicijos“. Samuolis (2001) pastebi, kad dažnai terminas „užsienio investicijos“ yra klaidingai sutapatinamas su terminu „tiesioginės užsienio investicijos“. Anot autoriaus, šių dviejų sąvokų sutapatinti negalima, nes tiesioginės užsienio investicijos yra tik vienas iš užsienio investicijų tipų. Ipaveiksle pateikta Samuolio (2001) siūloma užsienio investicijų klasifikacija.



1 pav. Užsienio investicijų klasifikacija  
Šaltinis: Samuolis, 2001.

Kaip ir buvo minėta užsienio investicijas galima skirstyti į tris grupes: tiesiogines užsienio investicijas, portfelines užsienio investicijas ir kitas užsienio investicijas (žr. 1 pav.). Anot Samuolio (2001), tiesioginėms užsienio investicijoms priskiriamos tokios investicijos, kaip nuosavo kapitalo dalis, ilgalaikės ir trumpalaikės paskolos, kiti finansiniai įsipareigojimai.

Siekiant tiksliau atsakyti į klausimą, kas iš tiesų yra tiesioginės užsienio investicijos, pateiktos mokslinėje literatūroje skirtingų autorių nurodytos tiesioginių užsienio investicijų apibrėžtys (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų samprata

<i>Autorius</i>	<i>Tiesioginių užsienio investicijų samprata</i>	<i>Reikšminiai žodžiai</i>
Moosa (2002)	Tiesioginės užsienio investicijos yra procesas, kurio metu vienos šalies rezidentai įsigyja nuosavybės teises į turtą, siekdami kontroliuoti gamybos, platinimo ir kitas įmonės, esančios kitoje šalyje, veiklas.	Nuosavybės teises, kontroliuoti
Kuvykaitė (1995)	„Tiesioginės užsienio investicijos – tai ilgalaikiai kapitalo įdėjimai kreditų ar nuosavybės teisės forma į užsienio įmonę, kontroliuojamą investitoriaus.“	Ilgalaikiai kapitalo įdėjimai, užsienio įmonę, kontroliuojamą
McGrath (1999)	„Tiesioginės užsienio investicijos yra vienoje šalyje esančių firmų investicinės išlaidos įkurti veikiantiems vienetams kitoje šalyje. Užsienio tiesioginės investicijos reikalauja tam tikros investuojančios firmos vykdomos firmos – kontrolės objektui.“	Užsienio, kontrolės objektui
Žukauskas, Stanionytė (2000)	Tiesiogine užsienio investicija yra laikomas užsienio kapitalo įdėjimas į gamybos ir ne gamybos objektus, kurio pagrindu susiformuoja ilgalaikiai santykiai ir interesai tarp užsienio investuotojo ir įmonės priimančios investiciją.	Užsienio kapitalo įdėjimas, ilgalaikiai santykiai ir interesai
Agiomirgianakis, Asteriou, Papatoma (2004)	Tiesioginės užsienio investicijos – tai kapitalo srautai, atsirandantys dėl multinacionalinių kompanijų veiklos.	Kapitalo srautai, multinacionalinių kompanijų
Vainienė (2005)	„Tiesioginės užsienio investicijos <...> - užsienio fizinių ir juridinių asmenų šalyje arba šalies fizinių ir juridinių asmenų užsienyje įsigyjamas ilgalaikis turtas, pvz., žemė, pastatai, įrenginiai ar veikiančios įmonės (jų akcijos).“	Užsienio, užsienyje, ilgalaikis turtas
Navickas (2009)	„Tiesioginė užsienio investicija – tai tokia investicija, kurios pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės.“	Ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai
Langvinienė, Vengrauskas, Žitkienė, (2010)	„Iš esmės tiesioginės užsienio investicijos – tai į šalį ateinantys tiesioginiai užsienio kapitalo srautai.“	Tiesioginiai užsienio kapitalo srautai
Melnikas (2014)	1) „Iš užsienio į kitoje šalyje esamus ar kuriamus objektus, skirtus gamybinei ar negamybinei veiklai plėtoti, įdedamas (investuojamas) kapitalas.“ 2) „Tiesioginės užsienio investicijos gali būti suprantamos ir kaip tiesioginiai kapitalo srautai iš užsienio, pasireiškiantys kaip laike vykstantis procesas.“	Užsienio, kitoje šalyje, įdedamas (investuojamas), kapitalas, kapitalo srautai, procesas
Cambridge University Press (2014)	Žmonių ar organizacijų, iš kitų šalių, investuojami pinigai į įmones, nuosavybę ar kitą turtą.	Investuojami pinigai, kitų šalių
EBPO (angl. OECD) (2013)	Tiesioginės užsienio investicijos – tai tarpvalstybinės investicijos, vykdomos vienos ekonomikos subjektu, siekiant įgyti ilgalaikį interesą kitos ekonomikos įmonėje.	Tarpvalstybinės investicijos, ilgalaikį interesą, kitos ekonomikos
UNCTAD (2013)	Tiesioginės užsienio investicijos reiškia investicijas, padarytas siekiant įgyti ilgalaikį interesą įmonėse, veikiančiose ne investuotojo ekonomikoje.	Ilgalaikį interesą, ne investuotojo ekonomikoje

Šaltinis: sudaryta straipsnio autorių.

Nors įvairiuose šaltiniuose pateiktos tiesioginių užsienio investicijų apibrėžtys skiriasi (žr. 1 lent.), tačiau galima pastebėti, kad šios apibrėžtys iš tiesų nusako panašią tiesioginių užsienio investicijų sampratą. Pateiktuose tiesioginių užsienio investicijų apibrėžimuose galima išskirti šiuos reikšminius žodžius: „užsienio kapitalas“, „ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai“, „kontrolė“. Apibendrinant galima teigti, kad tiesioginės užsienio investicijos – tai vienos šalies rezidentų (tiesioginių investuotojų) investicijos į kitoje šalyje esančias įmones (tiesioginio investavimo įmones), kurių pagrindu sukuriama ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai, ir dėl kurių tiesioginiam investuotojui suteikiama teisė kontroliuoti tiesioginio investavimo įmonės valdymą.

Nagrinėdami tiesioginių užsienio investicijų sampratą, daugelis autorių (Moosa, 2002; Benacek, Gronicki, Holland, 2000; Janicki, Wunnava, 2004; Razin, Sadka, 2006; Pekarskienė, Laskienė, 2012) teigia, kad vienas iš pagrindinių skirtumų tarp tiesioginių užsienio investicijų ir portfelinių užsienio investicijų yra tas, kad tik tiesioginių užsienio

investicijų atveju investuotojas gali daryti įtaką įmonės valdymui: aktyviai dalyvauti kuriant bendrovės strategiją ir ją valdant. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO, angl. *OECD*) (2008) rekomendacijose, užsienio investicijos, kai investuotojas turi 10 ir daugiau proc. paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių, yra traktuojamos kaip tiesioginės užsienio investicijos.

Atsižvelgiant į investavimo motyvus išskiriami tiesioginių užsienio investicijų tipai (žr. 2 lent.).

2 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų tipai pagal motyvus

<i>Tiesioginių užsienio investicijų tipai</i>	<i>Autoriai</i>
Horizontalios (angl. <i>horizontal, market-seeking</i> ), vertikalios (angl. <i>vertical, production cost-minimizing, non-market seeking</i> )	Asiedu, 2002; Blonigen, 2005; Artige, Nicolini, 2006; Latorre, 2008
Horizontalios (angl. <i>horizontal, market-seeking</i> ), vertikalios (angl. <i>vertical, export-oriented, resource or asset-seeking, resource-seeking</i> ), efektyvumo siekiančios (angl. <i>efficiency-seeking</i> )	Kinoshita, Campos, 2002; Tripathi, Seth, Bhandari, 2012; Leitão, 2010; Demirhan, Masca, 2008; Sakali, 2013; Mateev, Tsekov, 2012
Tiesioginės užsienio investicijos, kuriomis siekiama praplėsti rinką (angl. <i>market seeking</i> ), pasinaudoti gamtiniais ištekliais (angl. <i>natural resource seeking</i> ), padidinti efektyvumą (angl. <i>efficiency seeking</i> ), siekiama strateginio turto efektyvumo (angl. <i>strategic asset seeking</i> )	Rugman, Verbeke, 2001; Nonnemberg, Mendonça, 2004; Anyanwu, 2012

Šaltinis: sudaryta straipsnio autorių.

Pažymėtina, kad vieni autoriai (Asiedu, 2001; Blonigen, 2005; Artige, Nicolini, 2006; Latorre, 2008) išskiria du tiesioginių užsienio investicijų tipus: horizontalias (angl. *horizontal, market-seeking*) ir vertikalias (angl. *vertical, production cost-minimizing, non-market seeking*) tiesiogines užsienio investicijas. Horizontaliomis tiesioginės užsienio investicijos, laikomos tos investicijomis, kuriomis siekiama patekti į naujas rinkas (Asiedu, 2001). Horizontaliąsias tiesiogines užsienio investicijas dažniausiai lemia siekis geriau patenkinti vietinės rinkos poreikius, pasinaudoti vietinės rinkos dydžio teikiamais pranašumais, sumažinti transportavimo kaštus, išvengti tam tikrų prekybos apribojimų. Tuo tarpu vertikaliosiomis tiesioginėmis užsienio investicijomis siekiama mažinti gamybos sąnaudas ir taip maksimizuoti pelną pasinaudojant užsienio šalyje esančiais santykinai pigesniais gamybos ištekliais (Artige, Nicolini, 2006). Latorre (2008) pastebi, kad naudojant vertikalias tiesiogines užsienio investicijas produkcijos gamyba geografiškai yra išskaidoma, atsižvelgiant į patiriamus gamybos kaštus. Asiedu (2001) papildo, kad vertikalųjų tiesioginių užsienio investicijų atveju produkcija yra tik gaminama šias investicijas priimančioje šalyje, tačiau parduodama kitose šalyse.

Kiti autoriai (Kinoshita, Campos, 2002; Tripathi ir kt., 2012; Leitão, 2010; Demirhan, Masca, 2008; Sakali, 2013) nurodo tris tiesioginių užsienio investicijų tipus, šalia horizontalių tiesioginių užsienio investicijų išskirdami dar du tiesioginių užsienio investicijų tipus: išteklių arba turto siekiančias tiesiogines užsienio investicijas (angl. *resource or asset-seeking*) (šias investicijas kai kurie autoriai taip pat vadina vertikaliosiomis) ir efektyvumo siekiančias tiesiogines užsienio investicijas (angl. *efficiency-seeking*). Pastarieji autoriai išteklių arba turto siekiančiomis tiesioginėmis užsienio investicijomis laiko tas investicijas, kuriomis siekiama pasinaudoti gamybos ištekliais, kurie šalyje investuotojoje yra neprieinami (tam tikri gamtiniai ištekliai, žaliavos, pigi darbo jėga). Tuo tarpu efektyvumo siekiančios tiesioginės užsienio investicijos traktuojamos kaip investicijos, dėl kurių kompanija gali gauti naudos dėl geografiškai viena nuo kitos nutolusių, bet bendrai valdomų veiklų. Sakali (2013) papildo, kad šio tipo investicijų atveju nauda gaunama pasinaudojant gamybos kaštų skirtumais tarp tiesiogines užsienio investicijas teikiančių ir jas priimančių šalių.

Tuo tarpu Rugman, Verbeke (2001), Nonnemberg, Mendonça (2004), Anyanwu (2012) pateikia smulkesnę tiesioginių užsienio investicijų tipologiją, išskirdami keturis tiesioginių užsienio investicijų tipus. Šalia tiesioginių užsienio investicijų, kuriomis siekiama praplėsti rinką (angl. *market seeking*) autoriai išskiria dar tris tiesioginių užsienio investicijų tipus: tiesiogines užsienio investicijas, kuriomis siekiama pasinaudoti gamtiniais ištekliais (angl. *natural resource seeking*), tiesiogines užsienio investicijas, kuriomis siekiama padidinti efektyvumą (šio tipo tiesioginės užsienio investicijos sietinos su multinacionalinės bendrovės veiklos racionalizacija bei atskirų multinacionalinės bedrovės filialų specializacija) (angl. *efficiency seeking*), bei tiesiogines užsienio investicijas, kuriomis siekiama strateginio turto efektyvumo (užsienio įmonė tiesioginėmis užsienio investicijomis, pasinaudodama tarptautiniais santykiais, pagrįstais bendra nuosavybe, siekia padidinti jau turimo turto efektyvumą, pavyzdžiui mokslinių tyrimų vykdymas ir pan.) (angl. *strategic asset seeking*).

Taigi, tiesiogines užsienio investicijas, atsižvelgiant į investuotojų motyvus, galima suskirstyti į tipus: siaurąją prasme – į horizontalias ir vertikalias tiesiogines užsienio investicijas, plačiąją prasme – į tiesiogines užsienio investicijas, kuriomis siekiama praplėsti rinką, pasinaudoti gamtiniais ištekliais, padidinti efektyvumą arba pasiekti strateginio turto efektyvumo.

## Tiesioginių užsienio investicijų teorijos

Tiesioginės užsienio investicijos – tai vienas iš trijų pagrindinių būdų, naudojamų įmonių siekiant veiklą pradėti vykdyti užsienio rinkoje. Kiti du būdai – tai eksportavimas ir licencijų išdavimas (Blonigen, 2005; Wang, 2010). Tiesioginių užsienio investicijų teorijos siekia paaiškinti tarptautinių įmonių steigimo priežastis, tiesioginių užsienio investicijų motyvus bei identifikuoti veiksnius lemiančius vietas, tarptautiniam verslui plėtoti, pasirinkimą. Daugelis autorių (Dunning, 2001; Navickas, 2009; Stawicka, 2009; Langvinienė, Sekliuckienė, Vengrauskas, 2010; Cywiński, Harasym, 2012) pažymi, kad šios teorijos paaiškina tik tam tikrą tiesioginių užsienio investicijų veiksmų grupę. Tuo tarpu sprendimą investuoti užsienyje lemia daugelis veiksnių, kuriuos gali paaiškinti ne atskira teorija, bet įvairios tiesioginių užsienio investicijų teorijos kartu.

Žukauskas (2006) pažymi, kad tarptautinių užsienio investicijų yra daug, tačiau dažnai šių teorijų pagrindiniai teiginiai kartojasi, kelios teorijos gali būti sujungtos į vieną, arba viena teorija išskaidoma į daugiau teorijų. Populiariausios tiesioginių užsienio investicijų teorijos yra šios: klasikinė tarptautinių investicijų teorija, sekimo teorija, monopolinių privalumų teorija, internacionalizacijos teorija, tarptautinio produkto gyvavimo ciklo teorija, monetarinių zonų teorija, tiesioginių užsienio investicijų lokalizacijos teorija, eklektinė teorija (OLI paradigma). (žr. 3 lent.).

Dalis autorių tiesiogines užsienio investicijas aiškinančias teorijas skirsto į mikroekonominės, makroekonominės, kiti išskiria ir trečią teorijų grupę – mišrias tiesioginių užsienio investicijų teorijas (žr. 3 lent.). Czapor, (2000) ir Accoley (2003) teigia, kad mikroekonominės teorijos aiškina tiesiogines užsienio investicijas iš įmonės perspektyvos, makroekonominės teorijos siejamos su šalies perspektyva, o mišrios teorijos apjungia mikroekonominius ir makroekonominius aspektus.

3 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų teorijos

<i>TUI teorijos</i>	<i>TUI teorijų grupė ir ją nurodę autoriai</i>		<i>TUI teorijų analizavę autoriai</i>
	Nenurodyta		Shamsuddin, 1994; Žukauskas, 2006
Sekimo teorija (sekimo paskui lyderį teorija)	Nenurodyta		Kvainauskaitė, 2004; Pilinkienė, 2009; Žukauskas, 2006
Monopolinių privalumų teorija	Mikroekonominė	Misala, 2001, cit. pagal Stawicka, 2009; Stehn, 1992, cit. pagal Stawicka, 2009; Cywiński, Harasym, 2012	Kvainauskaitė, 2004; Pilinkienė, 2009; Navickas, 2009; Žukauskas, 2006; Misala, 2001, cit. pagal Stawicka, 2009; Stehn, 1992, cit. pagal Stawicka, 2009; Cywiński, Harasym, 2012; Langvinienė ir kt., 2010
Internationalizacijos teorija	Mikroekonominė	Stehn, 1992, cit. pagal Stawicka, 2009; Cywiński, Harasym, 2012	Kvainauskaitė, 2004; Pilinkienė, 2009; Navickas, 2009; Denisia, 2010; Buckley, 2004; Stehn, 1992, cit. pagal Stawicka, 2009; Cywiński, Harasym, 2012; Langvinienė ir kt., 2010
Tarptautinio produkto gyvavimo ciklo teorija	Mikroekonominė	Czapor, 2000; Accoley, 2003	Kvainauskaitė, 2004; Pilinkienė, 2009; Navickas, 2009; Žukauskas, 2006; Denisia, 2010; Buckley, 2004; Stehn, 1992, cit. pagal Stawicka, 2009; Czapor, 2000; Accoley, 2003
	Makroekonominė	Stehn, 1992, cit. pagal Stawicka, 2009	
Monetarinių zonų teorija	Makroekonominė	Misala, 2001, cit. pagal Stawicka, 2009; Stehn, 1992, cit. pagal Stawicka, 2009; Cywiński, Harasym, 2012	Misala, 2001, cit. pagal Stawicka, 2009; Stehn, 1992, cit. pagal Stawicka, 2009; Cywiński, Harasym, 2012
Tiesioginių užsienio investicijų lokalizacijos teorija	Mišri	Misala, 2001, cit. pagal Stawicka, 2009	Buckley, 2004; Misala, 2001, cit. pagal Stawicka, 2009; Cywiński, Harasym, 2012
	Mikroekonominė	Cywiński, Harasym, 2012	
Eklektinė teorija (OLI paradigma)	Mišri	Misala, 2001, cit. pagal Stawicka, 2009; Czapor, 2000; Accoley, 2003	Kvainauskaitė, 2004; Pilinkienė, 2009; Navickas, 2009; Žukauskas, 2006; Denisia, 2010; Buckley, 2004; Misala, 2001, cit. pagal Stawicka, 2009; Czapor, 2000; Accoley, 2003; Cywiński, Harasym, 2012; Langvinienė ir kt., 2010
	Mikroekonominė	Cywiński, Harasym, 2012	

Šaltinis: sudaryta straipsnio autorių.

*Klasikinė tarptautinių investicijų teorija.* Ši teorija teigia, kad pelno normų skirtumai tarp valstybių – tai pagrindinis veiksnys, lemiantis kapitalo srautus iš vienos šalies į kitą. Esant vienodam rizikos laipsniui, kapitalas keliauja iš šalies, kurioje žema pelno norma, į šalį, kurioje aukšta pelno norma (Shamsuddin, 1994; Žukauskas, 2006).

*Sekimo teorija.* Kompanija investuoti užsienyje gali pradėti sekdamą paskui konkurentus arba klientus (vartotojus). Knickernocker (1973), cituojamas Žukausko (2006), teigia, kad sekimas paskui konkurentus reiškia tai, kad stambioms kompanijoms, ypač oligopolinėms, pradėjus veiklą vykdyti užsienio rinkoje, jų pavyzdžiu nenorėdamos prarasti savo eksporto rinkų paseka tos pačios šakos kompanijos. Tuo tarpu sekimas paskui klientus (vartotojus) vykdomas tuomet, kai kompanijos, gaminančios komplektuojamąsias dalis pagrindinių kompanijų gaminiams, veiklą užsienyje pradeda vykdyti sekdamos pagrindinius gamintojus ir taip siekdamos neprarasti klientų (pagrindinių gamintojų) (Kvinauskaitė, 2004; Pilinkienė, 2009; Žukauskas, 2006).

*Monopolinių privalumų teorija.* Ši teorija buvo išplėtotą S. Hymer 1960 m. Monopolinių privalumų teorija teigia, kad įmonė pasižymėdama tam tikrais privalumais, kurie sukuria monopolistinį pranašumą šalies vidaus rinkoje, pasinaudodama tiesioginėmis užsienio investicijomis gali sėkmingai pradėti vykdyti veiklą užsienio rinkose. Kompanijos specifiniai privalumai lemia jos konkurencinį pranašumą (Kvinauskaitė, 2004). Kompanijos konkurenciniai pranašumai gali būti susiję su pažangia technologija, produktų diversifikacija, kaštų sumažinimu dėl vykdomos gamybos masto, visuotinai pripažįstamu ir žinomu kompanijos ženklu (Navickas, 2009; Cywiński, Harasym, 2012). Langvinienė ir kt. (2010, p. 46) papildė šios teorijos aiškinimą, teigdami, kad bendrovės, tiesiogiai investuojančios užsienyje, konkurentai ne tik neturi minėtų konkurencinių privalumų, bet taip pat, kad egzistuoja tam tikros kliūtis, trukdančios jiems šiuos privalumus įgyti.

*Internacionalizacijos teorija.* Ši teorija teigia, kad tiesioginės užsienio investicijos iš kitų alternatyvių patekimo į užsienio rinką būdų yra pasirenkamos dėl pernelyg didelių sutarčių sudarymo bei vykdymo kaštų ir dėl to, jog egzistuoja didesnė rizika įmonei veiklą vykdant užsienio rinkoje, nei pačiai įmonei turint ir valdant savo padalinius užsienyje (Navickas, 2009). Multinacionalinė kompanija naudoja savo vidaus organizacinę hierarchiją, nes vidaus operacijos tampa pigesnės, nei rinkos operacijos (Buckley, 2004). Taigi kompanija pasinaudodama internacionalizacija siekia maksimizuoti pelną.

*Tarptautinio produkto gyvavimo ciklo teorija.* Tarptautinio produkto gyvavimo ciklo teorija buvo suformuluota R. Vernon 1966 m. Pagal šią teoriją vieni autoriai (Stawicka, 2009; Navickas, 2009) išskiria tris produkto gyvavimo etapus (inovacijų, brandos, standartizacijos etapai), tuo tarpu kiti autoriai (Denisia, 2010) išskiria keturis etapus (inovacijų, augimo, brandos, nuosmukio). Tarptautinio produkto gyvavimo ciklo teorija teigia, kad naujo produkto sukūrimas reikalauja aukštos kvalifikacijos darbo jėgos ir didelių investicijų į kapitalą, kurios siejamos su išsivysčiusiomis šalimis (inovacijų etapas, kuriame produktas gaminamas ir eksportuojamas iš vienos šalies). Brandos etape, kuomet pagaminama daug konkurencingų produktų, produkto gamyba perkeliama į besivystančias šalis, kuriose sumažinami produkto gamybos kaštai (produkto gamyba ir eksportas siejamas su besivystančiomis šalimis, pirminės šalys, buvusios gamintojomis ir eksportuotojomis, tampa importuotojomis) (Kvinauskaitė, 2004; Navickas, 2009). Nors tarptautinio produkto gyvavimo ciklo teorija paaiškina užsienio investavimą, tačiau kai kurie autoriai pabrėžia šios teorijos taikymo ribotumą. Buckley (2004) ir Navickas (2009) pažymi, kad šią teoriją lengvai galima pritaikyti produktams, kurių gamyba paremta technologijomis arba gamybos masto ekonomija ir pigia darbo jėga, ko negalima pasakyti apie paslaugų tiekimą.

*Tiesioginių užsienio investicijų lokalizacijos teorija.* Remiantis šia teorija galima išskirti keturias veiksnų, lemiančių tiesiogines užsienio investicijas priimančios šalies investicinio klimato ir verslo aplinkos patrauklumą: instituciniai bei politiniai veiksniai, kaštų veiksniai, rinkos veiksniai ir prekybos barjerų veiksniai (Buckley, 2004; Misala, 2001, cit. pagal Stawicka, 2009; Cywiński, Harasym, 2012). Instituciniai ir politiniai veiksniai yra sietini su fiskaline politika, šalies ekonominiu stabilumu, teisiniu saugumu apsauga, socialine aplinka, ir lemia palankų investicinį klimatą (Cywiński, Harasym, 2012). Anot Misala (2001), cit. pagal Stawicka (2009), ir Cywiński, Harasym, (2012), kaštų veiksniai yra siejami su prieinamumu prie gamybinių veiksnų ir šių veiksnų kaina. Tuo tarpu Buckley (2004) aptardamas pastarąją veiksnų grupę išskiria tik darbo jėgos kaštų lygio variaciją tarp įvairių šalių. Kita veiksnų grupė – rinkos veiksniai – yra susiję su šalies rinkos dydžiu, rinkos augimo potencialu, jos išsivystymo lygiu, vietine konkurencija, išorine rinkos apsauga, eksporto galimybėmis. Paskutinė veiksnų grupė siejama su prekybos barjeriais: muitinės procedūromis, licencijomis, įvairiais apribojimais, nacionalinėmis subsidijomis vietinėms įmonėms, kurie skatina kompanijas investuoti užsienyje ir taip apsaugoti jau išvystytas eksporto rinkas (Buckley, 2004; Misala, 2001, cit. pagal Stawicka, 2009; Cywiński, Harasym, 2012). Buckley (2004) pažymi, kad vietos tiesioginiam užsienio investavimui pasirinkimas, atsižvelgiant į išskirtas veiksnų grupes, suteikia galimybę maksimizuoti skirtumą tarp gaunamos naudos ir patiriamų kaštų.

*Monetariinių zonų teorija.* Anot šios teorijos, tiesioginės užsienio investicijos atsiranda dėl skirtingos nacionalinių valiutų padėties tarptautinėje pinigų rinkoje. Kiekvienos kompanijos turtas yra susietas su valiuta, kuri gali būti „silpna“ arba „stipri“. Pasak šios teorijos tiesioginių užsienio investicijų srautai keliauja iš šalių, kurioms būdinga „stipri“ valiuta į šalis, turinčias „silpną“ valiutą. Pažymėtina, kad sprendimą investuoti užsienyje lemia ne tik skirtingi valiutos kursai, bet jų sąveika su mokesčių lygiu, užsienio rinkos dydžiu, kompanijos monopolistiniais privalumais (Misala, 2001, cit. pagal Stawicka, 2009). Cywiński, Harasym (2012) papildė monetariinių zonų

teorijos aiškinimą, teigdami, kad sprendimą investuoti tam tikroje šalyje kompanija priima taip pat atsižvelgdama ir į tos šalies valiutos kurso, politinę ir kitos rūšies rizikas. Taigi monetarinių zonų teorija valiutos kurso lygį išskiria, kaip vieną iš vietos tiesioginėms užsienio investicijoms pasirinkimą lemiančių veiksnių.

*Eklektinė teorija (eklektinė paradigma, OLI paradigma).* Anot Pilinkienės (2009), Navicko (2009), Kvainauskaitės (2004) eklektinė teorija apjungia monopolinių privalumų ir internacionalizacijos teorijų pagrindinius teiginius. Tuo tarpu Buckley (2004) pažymi, kad eklektinė teorija apjungia ne tik pastarąsias dvi teorijas, bet ir tiesioginių užsienio investicijų lokalizacijos teoriją. J. H. Dunning pateikta OLI paradigma, teigia, kad sprendimas investuoti užsienyje yra priimamas atsižvelgiant į tris veiksnių grupes: nuosavybės, vietos ir internacionalizacijos teikiamus privalumus (angl. *OLI – Ownership, Location, Internalisation*). Įmonės nuosavybės teikiami pranašumai gali būti susiję su materialiu ir nematerialiu jos turtu, pavyzdžiui patirtimi, patentais, valdymo struktūra, rinkodara. Šie įmonės nuosavybės teikiami privalumai nusveria veiklos užsienio rinkoje kaštus ir leidžia įmonei tikėtis didesnio pelningumo palyginus su konkurentais. Vietos teikiami privalumai paaiškina vietos tiesioginiam užsienio investavimui pasirinkimą. Šie privalumai apima charakteristikas būdingas tam tikrai šaliai, pavyzdžiui ekonominę šalies riziką, prekybos barjerus, darbo jėgos kainą, gamtinius išteklius, infrastruktūrą, politinę, kultūrinę aplinką. Reikėtų pažymėti, kad vietos teikiami privalumai turi skirtingą poveikį vertikalioms ir horizontalioms tiesioginėms užsienio investicijoms. Tiesioginės užsienio investicijos – tai vienas iš trijų pagrindinių būdų, naudojamų įmonių siekiant veiklą pradėti vykdyti užsienio rinkoje. Kaip ir buvo minėta, kiti du būdai – tai eksportavimas ir licencijų išdavimas. Internacionalizacijos teikiami privalumai paaiškina kodėl įmonei turimais nuosavybės privalumais yra naudingiau pasinaudoti užsienio rinkoje per tiesiogines užsienio investicijas, nei pasirenkant kitas veiklos vykdymo užsienio rinkoje alternatyvas, pavyzdžiui eksportą ir licencijas (Buckley, 2004; Neary, 2009). Leibrecht, Bellak (2005) papildė, kad esant tik įmonių nuosavybės pranašumams įmonės veiklą užsienio rinkoje vykdys išduodamos licencijas, esant tik nuosavybės ir internacionalizacijos teikiama pranašumams įmonės pasirinktą eksporto vykdymą, o esant nuosavybės, internacionalizacijos ir vietos teikiama pranašumams įmonės veiklą užsienyje vykdys pasinaudodamos tiesioginėmis užsienio investicijomis. Galima teigti, kad eklektinė teorija yra viena iš labiausiai paplitusių: daugelis autorių nagrinėdami tiesiogines užsienio investicijas lemiančius veiksnus remiasi būtent šia teorija (Ginevičius ir kt., 2005; Ruplienė, 2009; Demirhan, Masca, 2008; Bevan, Estrin, 2004; Kinoshita, Campos, 2002; Sawkut, Boopen, Taruna, Vinesh, 2008; Leitão, 2010; Leitão, 2012; Anyanwu, 2012).

Taigi teorijos kurios bent iš dalies paaiškina kodėl tiesioginiam investavimui pasirenkama tam tikra vieta yra šios: klasikinė tarptautinių investicijų teorija (kapitalas keliauja iš šalies, kurioje žema pelno norma, į šalį, kurioje aukšta pelno norma), tiesioginių užsienio investicijų lokalizacijos teorija (tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo įtakos turi instituciniai bei politiniai, kaštų, rinkos ir prekybos barjerų veiksniai), monetarinių zonų teorija (tiesioginių užsienio investicijų srautai keliauja iš šalių, kurioms būdinga „stipri“ valiuta į šalis, turinčias „silpną“ valiutą; sprendimą investuoti taip pat lemia politinė ir kitos rūšies rizikos), eklektinė teorija (eklektinė paradigma, OLI paradigma; investuojant atsižvelgiama į vietos teikiamus privalumus, pavyzdžiui darbo jėgos kainą, gamtinius išteklius, infrastruktūrą, politinę, kultūrinę aplinką, ekonominę šalies riziką, prekybos barjerus ir kt.).

## **Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą lemiantys veiksniai**

### **Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą lemiančių veiksnių klasifikacija**

Kiekvieno investuotojo sprendimą veiklą vykdyti užsienio rinkoje lemia daugelis priežasčių ir motyvų. Artige, Nicolini (2006), Blonigen (2005) tiesiogines užsienio investicijas lemiančius veiksnus skirsto į vidinius ir išorinius. Vidiniai veiksniai yra siejami su įmonių charakteristikomis, pavyzdžiui įmonės dydis, tyrimų ir eksperimentinės veiklos mastas, o išoriniai veiksniai – tai investicijas priimančios šalies pranašumai, lemiantys tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą.

Dėl specifinių investicijas priimančios šalies padėties privalumų tikimasi gauti naudos, dažniausiai padidinti gaunamą pelną, padidinant pardavimų apimtį arba sumažinant gamybos kaštus (Navickas, 2009; Majeed, Ahmad, 2009). Veiksniai, lemiantys tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį – tai šalies investicinio klimato veiksniai, darantys įtaką tiesioginių užsienio investicijų srautams. Daugelis autorių (Cheng, Kwan, 2000; Benacek ir kt., 2000; Kinoshita, Campos, 2002; Shahrudin, Yusof, Mohd, 2010; Sawkut ir kt., 2008; Mateev, Tsekov, 2012) pabrėžia, kad būtent palyginamieji šalių pranašumai, siejami su būsimu investicijų pelningumu, lemia sprendimą investuoti vienoje ar kitoje šalyje. Jei užsienio įmonės būtų identiškose vietinėms įmonėms, nebūtų naudinga veiklą vykdyti užsienio rinkose, atsižvelgiant į tai, kad veiklos vykdymas užsienio rinkoje reikalauja papildomų išlaidų (komunikacijos išlaidos, personalo mokymo išlaidos ir kt.) (Bevan, Estrin, 2004).

Moosa (2005), Demirhan, Masca (2008), Çevis, Çamurdan (2007) teigia, kad mokslinėje literatūroje nurodomi tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai yra susiję su formaliomis hipotezėmis arba tiesioginių užsienio investicijų teorijomis, tuo tarpu kiti veiksniai yra nurodomi intuityviai nujaučiant jų poveikį tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui.

Tiesiogines užsienio investicijas priimančios šalies investicinio klimato veiksniai, turinčius įtakos tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui į šalį galima suskirstyti į tris pagrindines grupes: politinės sistemos veiksniai, ekonominiai veiksniai (atitinkamai skirstomi pagal tiesioginių užsienio investicijų tipus / motyvus, aptartus prieš tai buvusiam skyriuje) ir veiksniai, identifikuojantys verslo supaprastinimo sąlygas (žr. 4 lent.) (European Competitiveness..., 2012).

4 lentelė. Tiesioginių užsienio veiksnių pritraukimą lemiančių veiksnių klasifikacija

<i>Veiksnių grupė</i>	<i>Veiksniai</i>
Politinės sistemos veiksniai	Ekonominis, politinis ir socialinis stabilumas; užsienio bendrovių filialų veiklos reglamentavimas; taisyklės reglamentuojančios patekimą į rinką ir operacijas joje; tarptautiniai susitarimai dėl TUI; privatizacijos politika; prekybos politika; TUI ir prekybos politikų darna
Ekonominiai veiksniai (TUI, kuriomis siekiama praplėsti rinką)	Rinkos dydis ir pajamos, tenkančios vienam gyventojui; potencialus rinkos augimas; galimybė patekti į regionines ir pasaulines rinkas; specifiniai tam tikros šalies vartotojų poreikiai; rinkos struktūra (pavyzdžiui, rinkos koncentracija, patekimo į rinką barjerai; kainodara)
Ekonominiai veiksniai (TUI, kuriomis siekiama pasinaudoti ištekliais)	Galimybė pasinaudoti gamtiniais ištekliais; fizinė infrastruktūra (uostai, keliai, telekomunikacijos)
Ekonominiai veiksniai (TUI, kuriomis siekiama strateginio turto efektyvumo)	Darbo jėgos kvalifikacija; švietimo infrastruktūros kokybė (pavyzdžiui, mokyklos, universitetai); technologijų infrastruktūra (pavyzdžiui, mokslinių tyrimų įstaigos; universitetai); inovacijų klasteriai
Ekonominiai veiksniai (TUI, kuriomis siekiama efektyvumo)	Darbo jėgos kaina ir našumas; žaliavų kainos; transporto ir komunikacijos kaštai (tarp TUI teikiančių ir TUI priimančių šalių, TUI priimančioje šalyje); finansavimo išlaidos; pramonės infrastruktūra (pavyzdžiui, verslo paslaugos; tiekėjai, pramonės klasteriai)
Veiksniai, lemiantys verslo supaprastinimą	Investicijų paskatos; priemonės, skirtos mažinti korupcijos lygį ir administravimo neveiksmingumą; socialinė aplinka (pavyzdžiui gyvenimo kokybės lygis); infrastruktūra; aptarnavimo paslaugos; klasterių steigimo skatinimas; socialinis kapitalas

Šaltinis: European Competitiveness Report, 2012.

Kahai (2004) taip pat išskiria tris tiesiogines užsienio investicijas lemiančių veiksnių grupes, tačiau pateikia kitokią minėtų veiksnių skirstymą, lyginant su Europos konkurencingumo ataskaitoje pateikta veiksnių klasifikacija. Anot autoriaus, pirmajai grupei priskiriami tradiciniai ekonominiai veiksniai tokie, kaip investicijas priimančios šalies rinkos dydis ir potencialus augimas, perkamoji galia, gamybos kaštai, geografinė padėtis ir gamtiniai ištekliai. Antrajai grupei priskirtini veiksniai, susiję su investicijas priimančios šalies politine, socialine ir kultūrine aplinka. Trečioji grupė apima veiksniai, lemiančius sandorių išlaidas investicijas priimančioje šalyje. Autorius pažymi, kad sprendimą investuoti tam tikroje šalyje lemia ne atskira veiksnių grupė, bet visos veiksnių grupės kartu: šalies patrauklumą investicijoms lemia tradiciniai veiksniai, kurie sąveikaudami su instituciniais ir kultūriniais faktoriais lemia palankų verslo klimatą.

Reikėtų pažymėti, kad pateiktos tiesioginių užsienio veiksnių pritraukimą lemiančių veiksnių klasifikacijos yra negalutinės ir nevienintelės. Pavyzdžiui, Sekkat ir kt. (2007), cit. pagal Anyanwu (2012), siūlo tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui poveikį turinčius veiksniai skirstyti į tris grupes: pagrindinius ekonominius veiksniai (kapitalo grąžos norma, rinkos dydis), prekybos ir valiutų rinkos veiksniai (prekybos liberalizavimas, valiutų kursų svyravimai) ir kitus veiksniai, susijusius su investiciniu klimatu (darbo jėgos kaina, žmogiškojo kapitalo kokybė, politinis ir ekonominis stabilumas, infrastruktūra, paskatos ir kt.).

Nors autoriai pateikia skirtingas pastarųjų veiksnių klasifikacijas, galima pastebėti, kad nurodomi veiksniai dažniausiai būna tie patys, tik skirtingai grupuojami. Be to teigiama, kad tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą sąlygoja ne atskira veiksnių grupė, bet daugelis veiksnių kartu.

### **Empirinių tyrimų apie TUI apimtį lemiančių veiksnių pobūdį, kryptį ir stiprumą, analizė**

Atlikus empirinių tyrimų, nagrinėjančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo veiksniai, analizę galima teigti, kad šie tyrimai pasižymi skirtingais į modelį įtrauktais nepriklausomais kintamaisiais, taip pat skirtingais gautais rezultatais: skiriasi ne tik tam tikrų veiksnių statistinis reikšmingumas, bet ir poveikio kryptis (žr. 5 lent.).



Mokslinėje literatūroje (Artige, Nicolini, 2006; Demirhan, Masca, 2008; Latorre, 2008; Asiedu 2002; Cheng, Kwan, 2000; Neary, 2009; Kinoshita, Campos 2002; Mateev, Tsekov, 2012) nurodoma, kad šalies investicinio klimato veiksnių, poveikis gali skirtis atsižvelgiant į tiesioginių užsienio investicijų tipą (kaip ir buvo minėta daugelis autorių išskiria du tiesioginių užsienio investicijų tipus: horizontaliąsias ir vertikaliąsias tiesiogines užsienio investicijas). Europos konkurencingumo ataskaitoje (European Competitiveness..., 2012) papildomai nurodoma, kad minėtų veiksnių poveikis gali skirtis ne tik dėl tiesioginių užsienio investicijų tipo, bet ir dėl šalių, kurios investuoja, pramonės šakos bei vykdomos veiklos sferos, į kurią investuojama, skirtumų.

Toliau bus aptarti vieni iš pagrindinių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui įtakos turintys veiksniai (atsižvelgiant į anksčiau atliktus empirinius tyrimus): rinkos dydis, darbo jėgos kaina, išsilavinimo lygis / žmogiškojo kapitalo kokybė, ekonomikos atvirumas, fizinė infrastruktūra, aglomeracijos efektas, ekonomikos stabilumas (žr. 5 lent.). Reikėtų pažymėti, kad be šių veiksnių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui poveikį daro ir kiti veiksniai.

5 lentelė. Ryšys tarp TUI apimties ir jų pritraukimą lemiančių veiksnių pobūdžio, nustatytas empiriniuose tyrimuose

Ryšys	<i>Veiksniai, ryšį nustatę autoriai</i>	
	<i>Rinkos dydis</i>	
<i>Tiesioginis</i>	Ruplienė ir kt., 2008** <sup>1</sup> ; Agiomirgianakis ir kt., 2006***; Demirhan, Masca, 2008*; Chakrabarti, 2001****; Janicki, Wunnava, 2004**; Bevan, Estrin, 2004**; Kinoshita, Campos, 2002**; Cheng, Kwan, 2000*; Sawkut ir kt., 2008* ; Asiedu, 2006*; Kahai, 2004*; Leitão***, 2012; Leitão***, 2010; Nonnemberg, Mendonça, 2004*; Tripathi ir kt., 2012*; Majeed, Ahmad, 2009*; Çevis, Çamurdan, 2007*/**; Carstensen, Toubal, 2004**; Leibrecht, Bellak, 2005**; Mateev, 2008**; Mateev, Tsekov, 2012**/****	
<i>Atvirkštinis</i>	Šečkutė, Tvaronavičius**, 2007; Stankevičienė, Lakštutienė, 2012**; Čegyčė, Miečinskienė, 2009**	
<i>Nereikšmingas</i>	Shahrudin ir kt., 2010*; Moosa, 2005****; Asiedu, 2002*	
	<i>Darbo jėgos kaina</i>	
<i>Tiesioginis</i>	Šečkutė, Tvaronavičius**, 2007; Stankevičienė, Lakštutienė, 2012**; Ruplienė, Montvilaitė, Grigaliūnienė, 2008**; Beer, Cory, 1996**/****	
<i>Atvirkštinis</i>	Chakrabarti, 2001****; Janicki, Wunnava, 2004**; Bevan, Estrin, 2004** ; Cheng, Kwan, 2000*; Sawkut ir kt., 2008*; Sakali, 2013**; Kahai, 2004*; Leitão***, 2010; Carstensen, Toubal, 2004**; Leibrecht, Bellak, 2005**; Mateev, 2008**; Mateev, Tsekov, 2012**/****	
<i>Nereikšmingas</i>	Demirhan, Masca, 2008*; Kinoshita, Campos, 2002**; Çevis, Çamurdan, 2007*/**	
	<i>Išsilavinimo lygis / žmogiškojo kapitalo kokybė</i>	
<i>Tiesioginis</i>	Čegyčė, Miečinskienė, 2009**; Agiomirgianakis ir kt. , 2006***; Moosa, 2005****; Kinoshita, Campos, 2002**; Sawkut ir kt., 2008*; Sakali, 2013**; Asiedu, 2006*; Leitão***, 2012; Nonnemberg, Mendonça, 2004*; Carstensen, Toubal, 2004**; Majeed, Ahmad, 2009*	
<i>Atvirkštinis</i>	-	
<i>Nereikšmingas</i>	Cheng, Kwan, 2000*; Mateev, 2008**; Mateev, Tsekov, 2012**/****	
	<i>Ekonomikos atvirumas</i>	
<i>Tiesioginis</i>	Stankevičienė, Lakštutienė, 2012**; Ruplienė ir kt., 2008**; Agiomirgianakis ir kt., 2006***; Demirhan, Masca, 2008*; Chakrabarti, 2001****; Janicki, Wunnava, 2004**; Asiedu, 2001*; Bevan, Estrin, 2004**; Kinoshita, Campos, 2002**; Sawkut ir kt., 2008*; Sakali, 2013**; Leitão***, 2012; Leitão***, 2010; Nonnemberg, Mendonça, 2004*; Majeed, Ahmad, 2009*; Çevis, Çamurdan, 2007*/**; Mateev, Tsekov, 2012**/****	
<i>Atvirkštinis</i>	-	
<i>Nereikšmingas</i>	Šečkutė, Tvaronavičius**, 2007; Stankevičienė, Lakštutienė, 2012**; Shahrudin ir kt., 2010*; Moosa, 2005****; Mateev, 2008**	
	<i>Fizinė infrastruktūra</i>	
<i>Tiesioginis</i>	Agiomirgianakis ir kt., 2006***; Demirhan, Masca, 2008*; Asiedu, 2001*; Kinoshita, Campos, 2002**; Cheng, Kwan, 2000*; Asiedu, 2006*; Kahai, 2004*; Majeed, Ahmad, 2009*; Mateev, Tsekov, 2012**/****	
<i>Atvirkštinis</i>	-	
<i>Nereikšmingas</i>	Shahrudin ir kt., 2010*; Moosa, 2005*; Asiedu, 2001*; Cheng, Kwan, 2000*; Mateev, 2008**	
	<i>Agglomeracijos efektas</i>	
<i>Tiesioginis</i>	Agiomirgianakis ir kt., 2006***; Kinoshita, Campos, 2002**; Çevis, Çamurdan, 2007*/**; Mateev, Tsekov, 2012**/****	
<i>Atvirkštinis</i>	-	
<i>Nereikšmingas</i>	-	
	<i>Ekonomikos stabilumas</i>	
<i>Tiesioginis</i>	Tripathi ir kt., 2012*	
<i>Atvirkštinis</i>	Demirhan, Masca, 2008*; Asiedu, 2006*; Kahai, 2004*; Leitão***, 2010; Majeed, Ahmad, 2009*; Çevis,	

<sup>1</sup> Žvaigždučių (\*) skaičius žymi autorių tirtas šalių grupes: viena žvaigždutė žymi – besivystančias šalis, dvi – pereinamojo laikotarpio šalis / Vidurio ir Rytų Europos šalis, trys – EBPO priklausančias šalis, keturios – Vidurio Rytų ir Šiaurės Afrikos (MENA) šalis, penkios – 135 šalis, priklausančias skirtingoms šalių grupėms.

	Çamurdan, 2007*/**
<i>Nereikšmingas</i>	Shahrudin ir kt., 2010*; Asiedu, 2002*; Kinoshita, Campos, 2002**; Leibrecht, Bellak, 2005**
<i>Korupcijos lygis</i>	
<i>Tiesioginis</i>	-
<i>Atvirkštinis</i>	Asiedu, 2006*; Kahai, 2004*; Mateev, 2008**
<i>Nereikšmingas</i>	Mateev, Tsekov, 2012**/**
<i>Teisės viršenybė</i>	
<i>Tiesioginis</i>	Kinoshita, Campos, 2002**; Asiedu, 2006*; Mateev, Tsekov, 2012**/**
<i>Atvirkštinis</i>	-
<i>Nereikšmingas</i>	-

Šaltinis: sudaryta straipsnio autorių.

*Rinkos dydis, potencialus rinkos augimas.* Dunning, Narula (1996), cit. pagal Šečkutę, Tvaronavičių (2007), teigia, kad viena iš pagrindinių priežasčių kodėl įmonės investuoja užsienyje – tai siekis įsigyti papildomų rinkos segmentų. Naujos rinkos dydis ir potencialus augimo tempas suteikia galimybę pasiekti atitinkamą pelno lygį, bei veiklos plėtrą. Scaperlanda, Mauer (1969), cit. pagal Chakrabarti (2001), pateikia rinkos hipotezę, kuri teigia, kad didelė rinka yra būtina siekiant efektyviai panaudoti išteklius ir pasiekti masto ekonomiją. Ruplienė ir kt. (2008), Demirhan, Masca (2008), Shahrudin ir kt. (2010) pastebi, kad rinkos dydis yra vienas iš svarbiausių veiksnių horizontalioms, bet nereikšmingas vertikalios tiesioginėms užsienio investicijoms. Atlikus empirinių tyrimų analizę nustatyta, kad rinkos dydis – vienas iš patvariausių veiksnių, teigiamai veikiančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą tiek išsivysčiusiose, tiek besivystančiose, tiek pereinamosios ekonomikos šalyse (Ruplienė ir kt., 2008; Agiomirgianakis ir kt., 2006; Demirhan, Masca, 2008; Chakrabarti, 2001 ir kt. žr. 5 lent.). Tačiau pažymėtina, kad kai kurie autoriai nustatė atvirkštinę priklausomybę tarp tiesioginių užsienio investicijų srautų į šalį ir rinkos dydžio (Šečkutė, Tvaronavičius, 2007; Stankevičienė, Lakštutienė, 2012; Čegyūtė, Miečinskienė, 2009) arba ištyrė, kad ryšys tarp minėtų kintamųjų neegzistuoja (Shahrudin ir kt., 2010; Moosa, 2005; Asiedu, 2001). Kahai (2004) pastebi, kad investuotojai svarbiu veiksniu laiko ne tik esamą rinkos dydį, bet ir jos augimo potencialą. Pastarąją hipotezę patvirtino Moosa (2005), Sakali (2013), Nonnemberg, Mendonça (2004), Majeed, Ahmad (2009) atlikti tyrimai.

*Gamybos veiksnių kaina.* Kaip ir buvo minėta vienas pagrindinių tiesioginio investavimo užsienyje motyvų – siekis padidinti pelną. Vienas iš būdų tai padaryti – sumažinti gamybos kaštus. Ruplienė ir kt. (2008) teigia, kad gamybos veiksnių kaina yra aktuali visų tipų, bet ypač vertikalios tiesioginėms užsienio investicijoms. Autorės pastebi, kad vienas iš pagrindinių gamybos veiksnių yra darbo jėga, todėl būtent darbo jėgos kaina turėtų būti aktuali investuotojams. Pastarajam teiginiui pritaria ir Kinoshita, Campos (2002). Nors dauguma autorių nurodo, kad tarp darbo jėgos kainos ir tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo turėtų pasireikšti atvirkštinis ryšys, Leibrecht, Bellak (2005) pažymi, kad šio veiksnio poveikis gali varijuoti dėl tiesioginių užsienio investicijų tipo: vertikalios tiesioginių užsienio investicijų atveju žema darbo jėgos kaina teigiamai veikia investicijų pritraukimą, tačiau horizontalios tiesioginių užsienio investicijų atveju aukštą darbo jėgos kainą ir tiesioginių užsienio investicijų srautus į šalį gali sieti tiesioginė priklausomybė. Pastaroji situacija yra paaiškinama tuo, kad aukšta darbo jėgos kaina gali reikšti didelę šalies vartotojų perkamąją galią arba auštą darbuotojų kvalifikacijos lygį. Reikėtų pažymėti, kad darbo jėgos kainą galima laikyti vienu kontroversiškiausių veiksnių, turinčiu poveikį tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui: Chakrabarti (2001), Janicki, Wunnava (2004) ir daugelis kitų autorių (žr. 5 lent.) atliktais tyrimais patvirtino teorinėje literatūroje iškeltą hipotezę ir nustatė atvirkštinę priklausomybę tarp tiesioginių užsienio investicijų srautų į šalį ir darbo jėgos kainos, tuo tarpu Šečkutė, Tvaronavičius (2007), Stankevičienė, Lakštutienė (2012), Ruplienė ir kt. (2008); Beer, Cory (1996) ištyrė, kad tarp minėtų kintamųjų egzistuoja tiesioginė priklausomybė, o Demirhan, Masca (2008), Kinoshita, Campos (2002) ir Čevis, Çamurdan (2007) atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad darbo jėgos kaina yra nereikšmingas veiksnys ir neturi įtakos tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui. Demirhan, Masca (2008) pastebi, kad tuo atveju, kai gamybos veiksnių kaina neturi lemiamo poveikio tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui, svarbesniu pritraukimo veiksniu tampa žmogiškojo kapitalo kokybė.

*Žmogiškojo kapitalo kokybė.* Kinoshita, Campos (2002), Sawkut ir kt. (2008) pabrėžia, kad tiesioginiai užsienio investuotojai turėtų dėmesį kreipti ne tik į darbo jėgos kainą investicijas priimančioje šalyje, bet ir į darbo jėgos, t.y. žmogiškojo kapitalo, kokybę. Aukštesnį išsilavinimo lygį įgiję darbuotojai gali greičiau pritaikyti naujas technologijas, dirba produktyviau, taip pat jiems reikia skirti mažiau išlaidų apmokymams. Sawkut ir kt. (2008) papildo, kad aukštesnis išsilavinimo lygis reiškia galimybę pasinaudoti kvalifikuotą darbo jėga, kuri dar labiau gali padidinti šalies specifinius privalumus. Atlikus empirinių tyrimų analizę nustatyta, kad žmogiškojo kapitalo kokybė ir tiesioginių užsienio investicijų srautus į šalį sieja tiesioginė priklausomybė (Čegyūtė, Miečinskienė, 2009; Agiomirgianakis ir kt., 2006 ir daugelis kitų autorių, žr. 5 lent.). Tik Cheng, Kwan (2000) atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad ryšys tarp minėtų kintamųjų neegzistuoja.

*Ekonomikos atvirumas.* Ekonomikos atvirumas dažniausiai matuojamas kaip ekonominio atvirumo indeksas (užsienio prekybos apyvartos, t. y. eksporto ir importo sumos, santykis su BVP). Ekonomikos atvirumo indeksas

taip pat rodo tiesiogines užsienio investicijas priimančios šalies prekybos apribojimų laipsnį (didelis ekonomikos atvirumas dažnai reiškia mažesnius užsienio prekybos apribojimus), kita vertus didelė importo apimtis reiškia, kad šalyje yra vartojama daug užsienyje pagamintų prekių, o tai gali paskatinti gamybą perkelti į šią šalį, taip sumažinant su transportavimu susijusias išlaidas (Ruplienė ir kt., 2008). Tuo tarpu Chakrabarti (2001) pateikia hipotezę, teigiančią, kad dauguma tiesioginių užsienio investicijų yra nukreiptos į ekonomikos sektorius, kurie yra susiję su prekyba, todėl šalies ekonomikos atvirumas, parodantis tarptautinės prekybos apimtis, turėtų būti svarbus veiksnys, lemiantis tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą. Šečkutė, Tvaronavičius (2007) pastebi, kad didėjantis šalies ekonomikos atvirumo laipsnis, rodantis didėjančias užsienio prekybos apimtis, lemia aukštesnį pajamų lygį tiek mažose, tiek didelėse valstybėse. Tačiau reikėtų pažymėti, kad ne visi autoriai pateikia vienareikšmišką požiūrį vertindami šalies ekonomikos atvirumo laipsnio poveikį tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui. Ruplienė ir kt. (2008), Asiedu (2001), Mateev (2008) teigia, kad mažas šalies ekonomikos atvirumas (t.y. dideli prekybos apribojimai) daro teigiamą įtaką horizontalių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui, neigiamą – vertikaliosioms. Pastarasis teiginys argumentuojamas tuo, kad horizontalių tiesioginių užsienio investicijų atveju yra siekiama patenkinti užsienio rinkos paklausą, o esant prekybos apribojimams, importuoti prekes tampa sunkiau, todėl nusprenžiamą gamybą perkelti į tą šalį. Priešingai, vertikalų tiesioginių užsienio investicijų, kurios yra siejamos su eksportu, atveju didesnis ekonomikos atvirumas yra vertinamas palankiai, nes reiškia mažesnius operacijų, susijusių su eksportu, kaštus. Teigiamą ryšį tarp tiesioginių užsienio investicijų srautų ir jas priimančios šalies ekonomikos atvirumo nustatė Ruplienė ir kt. (2008), Agiomirgianakis ir kt. (2006), Demirhan, Masca (2008), Chakrabarti (2001) ir daugelis kitų autorių (žr. 1.6 lent.). Tuo tarpu Šečkutės, Tvaronavičiaus (2007), Stankevičienės, Lakštutienės (2012), Shahrudin ir kt. (2010), Moosa (2005) atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad ekonomikos atvirumas yra nereikšmingas veiksnys ir neturi įtakos tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui.

*Fizinė infrastruktūra.* Mokslinėje literatūroje (Asiedu, 2001; Jordaan, 2005) teigiama, kad aukštos kokybės, gerai išvystyta infrastruktūra didina investicijų produktyvumą, todėl teigiamai veikia tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą. Demirhan, Masca (2008), Kahai (2004) pažymi, kad infrastruktūra apima daug sričių, pradedant nuo materialaus turto (keliai, uostai, geležinkelio linijos, telekomunikacijų sistemos), baigiant instituciniu išsivystymu (pavyzdžiui, apskaitos ir teisinės paslaugos). Kahai (2004) papildo, kad šalys, turinčios aukštos kokybės telekomunikacijų infrastruktūrą, dažniausiai pasižymi panašios kokybės geležinkelių linijomis, keliais, internetu. Autorius pabrėžia, kad šalies priimančios tiesiogines užsienio investicijas infrastruktūra turėtų būti pasiekusi tinkamą išsivystymo lygį tam, kad multinacionalinė kompanija galėtų vykdyti plačio spektro operacijas. Šalis, pasižyminti tam tikrais lyginamaisiais pranašumais, pavyzdžiui, žema darbo kaina, bet negalinti suteikti tam tikras paslaugas ar neturinti tinkamo lygio infrastruktūros, reikalingos multinacionalinėms kompanijoms vykdyti veiklą, bus nepatraukli tiesioginiams užsienio investuotojams. Mateev, Tsekov (2012), Kinoshita, Campos (2002) papildo, kad infrastruktūros lygis yra svarbus veiksnys visų tipų tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui. Atlikus empirinių tyrimų analizę nustatyta, kad vieni autoriai nustatė teigiamą ryšį tarp infrastruktūros išsivystymo lygio šalyje ir tiesioginių užsienio investicijų srautų į tą šalį (Agiomirgianakis ir kt., 2006; Demirhan, Masca, 2008; Asiedu, 2002 ir kt., žr. 5 lent.), tuo tarpu kitų tyrimų rezultatai rodo, kad ryšys tarp minėtų kintamųjų neegzistuoja (Shahrudin ir kt., 2010; Moosa, 2005; Asiedu, 2002; Cheng, Kwan, 2004).

*Aglomeracijos efektas.* Kinoshita, Campos (2002) teigia, kad tiesioginių užsienio investicijų aglomeracija gali atsirasti dėl šalių palyginamųjų pranašumų skirtumo. Autoriai taip pat pastebi tendenciją, kad tiesioginiai užsienio investuotojai yra linkę investicijas telkti tam tikroje vietoje, sekdami kitų investuotojų pavyzdžiu. Pastaroji tendencija pastebima ypač tada, kai investuotojai neturi pakankamai informacijos apie tiesiogines užsienio investicijas priimančios šalies specifines sąlygas: tuomet jau egzistuojančios tiesioginės užsienio investicijos signalizuoja apie palankų šalies investicinį klimatą. Aglomeracija taip pat žymi pakankamą žinių lygį, specializuotų darbo rinkų ir tiekėjų tinklo egzistavimą. Ruplienė ir kt. (2008) papildo, kad aglomeracijos efektas yra susijęs su tam tikru bendros infrastruktūros, žmogiškojo kapitalo lygiu, dideliu produktyvumu, specializacija, ir yra reikšmingas visiems investicijų tipams. Tiesioginį ryšį tarp tiesioginių užsienio srautų į šalį ir aglomeracijos nustatė Agiomirgianakis ir kt. (2006), Kinoshita, Campos (2002), Čevis, Čamurdan (2007).

*Ekonomikos stabilumas.* Teigiama, kad vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą – tai šalies ekonomikos stabilumas. Daugelyje empirinių tyrimų šis veiksnys yra išmatuotas kaip infliacijos lygis. Shahrudin ir kt. (2010) pastebi, kad jei investuotojui yra svarbus tiesiogines užsienio investicijas priimančios šalies ekonomikos stabilumas, kuris taip pat reiškia ir mažesnę ekonomikos neapibrėžtumą ateityje, tuomet žemesnis infliacijos lygis šalyje, turėtų daryti teigiamą įtaką tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui. Mujeed, Ahmad (2009) papildo, kad aukštas infliacijos lygis atsiranda todėl, kad šalyje yra vykdoma netinkama fiskalinė ir monetarinė politika (nuolatinis biudžeto deficitas, per didelė pinigų pasiūla, prastai reguliuojamas valiutos kursas). Autorius taip pat pabrėžia, kad aukštas infliacijos lygis didina naudojamo kapitalo kaštus ir tokiu būdu neigiamai veikia tiesioginių užsienio investicijų pelningumą. Tripathi ir kt. (2012) pritaria pastarajam teiginiui ir pabrėžia, kad aukštas infliacijos lygis, lemiantis mažesnę tiesioginių užsienio investicijų grąžą, lemia didesnę investicijų riziką bei šalies ekonomikos nestabilumą, atsirandantį dėl netinkamo vadovavimo. Kinoshita, Campos (2002) papildo, kad žemas ar vidutinis infliacijos lygis rodo, ne tik dabartinę vyriausybės sėkmingai vykdomą politiką, bet žymi ir tolimesnį potencialų šalies vystymąsi. Atlikus empirinių tyrimų analizę nustatyta, kad

ekonomikos nestabilumas, išmatuotas kaip infliacijos lygis, iš tiesų neigiamai veikia tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą (Demirhan, Masca, 2008; Asiedu, 2006; Kahai, 2004 ir kt., žr. 5 lent.) arba neturi lemiamos įtakos (Shahrudin ir kt., 2010; Asiedu, 2002; Kinoshita, Campos, 2002).

*Institucijų kokybė.* Mateev, Tsekov (2012) teigia, kad institucijų kokybė – svarbus veiksnys, sąlygojantis tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą, ypač mažiau išsivysčiusiose šalyse. Aukšta institucijų kokybė reikalinga tinkamam rinkos funkcionavimui palaikyti. Esant prastai institucijų kokybei didėja verslo vykdymo kaštai, mažėja pelningumas. Tai gali neigiamai veikti tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą. Dalis autorių (Asiedu, 2006; Kahai, 2004; Mateev, 2008; Mateev, Tsekov, 2012) vieną iš veiksnių, galintį turėti įtakos tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui ir susijusį su institucijų kokybe, nurodo korupcijos lygį investicijas priimančioje šalyje. Kahai (2004) pastebi, kad aukštas korupcijos lygis lemia didesnius veiklos vykdymo kaštus (pavyzdžiui, mokami kyšiai siekiant įsigyti licencijas, tam tikrus leidimus ir pan.) ir todėl neigiamai veikia investicijų pritraukimą. Pastarąjį teiginį, kad didėjantis korupcijos lygis šalyje neigiamai veikia pritraukiamas tiesiogines užsienio investicijas, patvirtina Asiedu (2006), Kahai (2004), Mateev (2008) atliktų tyrimų rezultatai. Tačiau Mateev, Tsekov (2012) atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad korupcijos lygis šalyje gali neturėti įtakos tos šalies pritraukiamoms tiesioginėms užsienio investicijoms. Kinoshita, Campos (2002), Asiedu (2006), Mateev, Tsekov (2012) taip pat nustatė, kad aukštesnis teisės viršenybės laipsnis teigiamai veikia šalies tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą. Mateev, Tsekov (2012) atlikto tyrimo rezultatai taip pat rodo, kad gerėjanti šalies valdymo kokybė teigiamai veikia tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą (šalies valdymo kokybė išmatuota įvairiais indeksais; poveikis skiriasi išskirtose šalių grupėse).

Reikėtų pažymėti, kad be šių veiksnių, poveikį tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui gali daryti ir kiti veiksniai, pavyzdžiui: mokesčių našta, ekonomikos augimas / ekonomikos išsivystymo lygis, politinis stabilumas, rizikos lygis, finansų rinkos išsivystymas, valiutos kursas, prekybos barjerai, kapitalo augimas, investicijų pelningumas, atstumas tarp šalių, kapitalo kaštai, t.y. palūkanų norma, ekonominės integracijos laipsnis, gamtiniai išteklių, biurokratijos kokybė, paskatos, atvirumas tiesioginių užsienio investicijų atžvilgiu, globalizacija, privatizacijos politika, urbanizacija.

## **Išvados**

Apibendrinant skirtingų autorių pateiktas investicijų apibrėžtis, galima teigti, kad investicijos – tai ekonominės veiklos procesas, kurio metu investuojamos lėšos, kitas finansinis turtas, materialus ir nematerialus turtas siekiant gauti pelno, padidinti kapitalą arba pasiekti tam tikro socialinio efektyvumo. Užsienio investicijas galima skirstyti į tris grupes: tiesiogines užsienio investicijas, portfelines užsienio investicijas ir kitas užsienio investicijas. Tiesioginės užsienio investicijos – tai investicijos, kurių pasėkoje susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės ir kuomet tiesioginis užsienio investuotojas turi teisę aktyviai dalyvauti tiesioginio investavimo įmonės valdyje. Pažymėtina, kad tiesiogines užsienio investicijas, atsižvelgiant į investuotojų motyvus, galima suskirstyti į tipus: siaurąją prasme – į horizontalias ir vertikalias tiesiogines užsienio investicijas, plačiąją prasme – į tiesiogines užsienio investicijas, kuriomis siekiama praplėsti rinką, pasinaudoti gamtiniais išteklių, padidinti efektyvumą arba pasiekti strateginio turto efektyvumo.

Pažymėtina, kad nėra visuotinai priimtinos teorijos, aiškinančios tiesioginių užsienio investicijų atsiradimo priežastis ir pasiskirstymą. Teorijos, kurios bent iš dalies paaiškina kodėl tiesioginiam investavimui pasirenkama tam tikra vieta yra šios: klasikinė tarptautinių investicijų teorija (kapitalas keliauja iš šalies, kurioje žema pelno norma, į šalį, kurioje aukšta pelno norma), tiesioginių užsienio investicijų lokalizacijos teorija (tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo įtakos turi instituciniai bei politiniai, kaštų, rinkos ir prekybos barjerų veiksniai), monetarinių zonų teorija (tiesioginių užsienio investicijų srautai keliauja iš šalių, kurioms būdinga „stipri“ valiuta į šalis, turinčias „silpną“ valiutą; sprendimą investuoti taip pat lemia politinė ir kitos rūšies rizikos), eklektinė teorija (eklektinė paradigma, OLI paradigma; investuojant atsižvelgiama į vietos teikiamus privalumus, pavyzdžiui darbo jėgos kainą, gamtinius išteklius, infrastruktūrą, politinę, kultūrinę aplinką, ekonominę šalies riziką, prekybos barjerus ir kt.).

Kiekvieno investuotojo sprendimą veiklą vykdyti užsienio rinkoje lemia daugelis priežasčių ir motyvų. Tiesiogines užsienio investicijas lemiančius veiksnius galima suskirstyti į vidinius ir išorinius. Būtent išoriniai veiksniai yra siejami su investicijas priimančios šalies palyginamaisiais pranašumais, kurie savo ruožtu yra siejami su būsimu investicijų pelningumu ir lemia sprendimą investuoti vienoje ar kitoje šalyje. Nors autoriai pateikia skirtingas pastarųjų veiksnių klasifikacijas, galima pastebėti, kad nurodomi veiksniai dažniausiai būna tie patys, tik skirtingai grupuojami. Be to teigiama, kad tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą sąlygoja ne atskira veiksnių grupė, bet daugelis veiksnių kartu, taip pat, kad veiksnių poveikis gali skirtis pagal tiesioginių užsienio investicijų tipą (horizontalios ir vertikalios).

Remiantis atlikta empirinių tyrimų analize galima teigti, kad pastarųjų tyrimų rezultatai yra skirtingi: analizuojami skirtingi veiksniai, skiriasi nagrinėjamų veiksnių statistinis reikšmingumas, poveikio kryptis

tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui. Dažniausiai vertinami tokie veiksniai kaip rinkos dydis, darbo jėgos kaina ir kokybė, ekonomikos atvirumas, fizinė infrastruktūra, ekonomikos stabilumas, mokesčių našta ir kita. Galima teigti, kad vieni iš patvariausių veiksnių (vertinant statistinį reikšmingumą ir poveikio kryptį), yra ekonomikos atvirumas, rinkos dydis ir potencialus jos augimas, žmogiškojo kapitalo lygis, aglomeracijos efektas, labiau prieštarīgi – darbo jėgos kaina, ekonomikos stabilumas, fizinės infrastruktūros lygis.

## Literatūra

- Accolley, D. (2003). The Determinants and Impacts of Foreign Direct Investment. *MPRA Paper*. Prieiga per internetą: <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/3084>.
- Agiomirgianakis, G.; Asteriou, D.; Papathoma, K. 2004. The Determinants of Foreign Direct Investment: A Panel Data Study for the OECD Countries. *Discussion Paper Series* 3 (6). Prieiga per internetą: [http://scholar.google.lt/scholar?q=+THE+DETERMINANTS+OF+FOREIGN+DIRECT+INVESTMENT%3A+A+PANEL+D+ATA+STUDY+FOR+THE+OECD+COUNTRIES&btnG=&hl=lt&as\\_sdt=0%2C5&as\\_vis=1](http://scholar.google.lt/scholar?q=+THE+DETERMINANTS+OF+FOREIGN+DIRECT+INVESTMENT%3A+A+PANEL+D+ATA+STUDY+FOR+THE+OECD+COUNTRIES&btnG=&hl=lt&as_sdt=0%2C5&as_vis=1).
- Anyanwu, J. C. 2012. Why Does Foreign Direct Investment Go Where It Goes?: New Evidence From African Countries. *Annals of economics and finance* 13 (2), 425-462. Prieiga per internetą: <http://down.aefweb.net/AefArticles/aef130207Anyanwu.pdf>.
- Artige, L.; Nicolini, R. 2006. Evidence on the Determinants of Foreign Direct Investment. The Case of Three European Regions. *CREPP Working Papers*. Prieiga per internetą: <http://www2.ulg.ac.be/crepp/papers/crepp-wp200706.pdf>.
- Asiedu, E. 2002. On the Determinants of Foreign Direct Investment to Developing Countries: Is Africa Different? *World Development* 1 (30), 107-119. Prieiga per internetą: <http://people.ku.edu/~asiedu/FDI-in-Africa-WD.pdf>.
- Asiedu, E. 2006. Foreign Direct Investment in Africa: The Role of Natural Resources, Market Size, Government Policy, Institutions and Political Instability. Prieiga per internetą: [http://jurisafrika.org/docs/ald-mcm/4-economic-coop/4\(v\)%20Elizabeth%20Asiedu.%20FDI%20in%20Africa%3B%20Role%20of%20Natural%20Resources,%20Institutions%20and%20Policy.pdf](http://jurisafrika.org/docs/ald-mcm/4-economic-coop/4(v)%20Elizabeth%20Asiedu.%20FDI%20in%20Africa%3B%20Role%20of%20Natural%20Resources,%20Institutions%20and%20Policy.pdf).
- Beer, F. M.; Cory, S. N. 1996. The Locational Determinants Of U.S. Foreign Direct Investment In The European Union. *Journal Of Financial And Strategic Decisions* 9 (2). Prieiga per internetą: <http://www.financialdecisionsonline.org/archive/pdf/v09n2/beer.pdf>.
- Benacek, V.; Gronicki, M.; Holland, D.; Sass, M. 2000. The Determinants and Impact of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe: A comparison of survey and econometric evidence. *Transnational Corporations, Journal of United Nations* 3 (9), 163-212. Prieiga per internetą: <http://www1.ceses.cuni.cz/benacek/DAWN-BEN%20web.pdf>.
- Bevan, A. A.; Estrin, S. 2004. The determinants of foreign direct investment into European transition economies. *Journal of Comparative Economics* 32, 775-787. Prieiga per internetą: <http://emit-project.net/wp-content/uploads/2012/11/sug33.pdf>.
- Blonigen, B. A. 2005. A Review of the Empirical Literature on FDI Determinants. *Atlantic Economic Journal* 33, 383-403. Prieiga per internetą: [https://media.law.wisc.edu/m/tyzd/foreign\\_investment\\_recommended1.pdf](https://media.law.wisc.edu/m/tyzd/foreign_investment_recommended1.pdf).
- Buckley, A. 2004. *Multinational Finance* (5<sup>th</sup>ed.). Harlow: Pearson Education Limited.
- Cambridge University Press 2014. Prieiga per internetą: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/investment>; <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/business-english/foreign-direct-investment>.
- Carstensen, K.; Toubal, F. 2004. Foreign direct investment in Central and Eastern European countries: a dynamic panel analysis. *Journal of Comparative Economics* 32, 9-22. Prieiga per internetą: [http://www.researchgate.net/publication/222695249\\_Foreign\\_direct\\_investment\\_in\\_Central\\_and\\_Eastern\\_European\\_countries\\_a\\_dynamic\\_panel\\_analysis](http://www.researchgate.net/publication/222695249_Foreign_direct_investment_in_Central_and_Eastern_European_countries_a_dynamic_panel_analysis).
- Çevis, I.; Çamurdan, B. 2007. The Economic Determinants of Foreign Direct Investment in Developing Countries and Transition Economies. *The Pakistan Development Review* 46 (3), 285-299. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/41261160?uid=3738480&uid=2134&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21103294147357>.
- Chakrabarti, A. 2001. The Determinants of Foreign Direct Investment: Sensitivity Analyses of Cross-Country Regressions. *Kyklos* 54, 89-114. Prieiga per internetą: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-6435.00142/abstract>.
- Cheng, L.; Kwan, Y. K. 2000. The Location of Foreign Direct Investment in Chinese Regions: Further Analysis of Labor Quality. *The Role of Foreign Direct Investment in East Asian Economic Development*. Prieiga per internetą: <http://www.nber.org/chapters/c8500.pdf>.
- Cywiński, L.; Harasym, R. 2012. Review of FDI Theory in the Knowledge-Intensive Economy. *Financial Internet Quarterly „e-Finanse“* 8 (4). Prieiga per internetą: [http://www.e-finanse.com/artykuly\\_eng/231.pdf](http://www.e-finanse.com/artykuly_eng/231.pdf).
- Czapor, B. A. 2000. Foreign direct investment in an economy in transition: an exploratory study of the polish investment climate. Prieiga per internetą: [http://www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk1/tape2/PQDD\\_0016/MQ57766.pdf](http://www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk1/tape2/PQDD_0016/MQ57766.pdf).
- Čegytė, O.; Miečinskienė, A. 2009. Tiesioginių užsienio investicijų poveikio tyrimas. *Mokslas – Lietuvos ateitis* 3 (1). Prieiga per internetą: [www.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/download/142/pdf](http://www.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/download/142/pdf).
- Demirhan, E.; Masca, M. 2008. Determinants of foreign direct investment flows to developing countries: a cross-sectional analysis. *Prague economic papers* 356-369. Prieiga per internetą: <http://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=pep&pdf=337.pdf>.
- Denisia, V. 2010. Foreign Direct Investment Theories: An Overview of the Main FDI Theories. *European Journal of Interdisciplinary Studies* 2 (2), 104-110. Prieiga per internetą: <http://ejist.ro/files/pdf/357.pdf>.
- Dunning, J. H. 2001. The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future. *International Journal of the Economics of Business* 8 (2), 173-190. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.1080/13571510110051441>.
- European Competitiveness Report 2012. Prieiga per internetą: [http://ec.europa.eu/enterprise/policies/industrial-competitiveness/competitiveness-analysis/european-competitiveness-report/files/ecr2012\\_full\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/enterprise/policies/industrial-competitiveness/competitiveness-analysis/european-competitiveness-report/files/ecr2012_full_en.pdf).
- Ginevičius, R.; Rakauskienė, O. G.; Patalavičius, R.; Tvaronavičienė, M.; Kalašinskaitė, K.; Lisauskaitė, V. 2005. *Eksporto ir investicijų plėtra Lietuvoje*. Vilnius: Technika.

- Janicki, H. P.; Wunna, P. V. 2004. Determinants of foreign direct investment: empirical evidence from EU accession candidates. *Applied Economics* 36, 505-509. Prieiga per internetą: <http://cesruc.org/uploads/soft/130221/1-130221153151.pdf>.
- Kahai, S. K. 2004. Traditional and Non-Traditional Determinants Of Foreign Direct Investment In Developing Countries. *Journal Of Applied Business Research* 1 (20), 43-50. Prieiga per internetą: <http://journals.cluteonline.com/index.php/JABR/article/view/2194/2171>.
- Kinoshita, Y.; Campos, N. F. 2002. The location determinants of foreign direct investment in transition economies. Prieiga per internetą: [http://zunia.org/sites/default/files/media/node-files/3/\(156170\\_3\(9\)kinoshita.final1.pdf](http://zunia.org/sites/default/files/media/node-files/3/(156170_3(9)kinoshita.final1.pdf).
- Kuvykaitė, R. 1995. *Ryšių su užsieniu organizavimas*: paskaitų konspektas. Kaunas: Technologija.
- Kvainauskaitė, V. 2004. *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*. Kaunas: Technologija.
- Langvinienė, N.; Sekliuckienė, J.; Vengrauskas, P. V. 2010. *Tarptautinis verslas*: mokomoji knyga. 1 knyga. Kaunas: Technologija.
- Langvinienė, N.; Vengrauskas, P. V.; Žitkienė, R. 2010. *Tarptautinis verslas*: mokomoji knyga. 2 knyga. Kaunas: Technologija.
- Latorre, M. C. 2008. Multinationals and foreign direct investment: Main theoretical strands and empirical effects. *Cuaderno de trabajo*. Prieiga per internetą: [http://estudiosestadisticos.ucm.es/data/cont/docs/12-2013-02-06-CT06\\_2008.pdf](http://estudiosestadisticos.ucm.es/data/cont/docs/12-2013-02-06-CT06_2008.pdf).
- Leibrecht, M.; Bellak, C. 2005. Foreign Direct Investment in Central – and East European Countries: A Panel Study. Prieiga per internetą: <http://www.nottingham.ac.uk/gep/documents/conferences/2005/october2005conf/leibrecht-oct05.pdf>.
- Leitão, N. C. 2010. Localization Factors and Inward Foreign Direct Investment in Greece. *Theoretical and Applied Economics* 6 (547), 17-26. Prieiga per internetą: <http://store.ectap.ro/articole/472.pdf>.
- Leitão, N. C. 2012. Foreign direct investment and globalization. *MPRA* 37436. Prieiga per internetą: [http://mpra.ub.uni-muenchen.de/37436/1/MPRA\\_paper\\_37436.pdf](http://mpra.ub.uni-muenchen.de/37436/1/MPRA_paper_37436.pdf).
- Majeed, M. T.; Ahmad, E. 2009. An Analysis of Host Country Characteristics that Determine FDI in Developing Countries: Recent Panel Data Evidence. *The Lahore Journal of Economics* 14 (2), 71-96. Prieiga per internetą: <http://121.52.153.179/JOURNAL/Vol14-2/3%20Tariq%20and%20Eatzaz%20EDITED.pdf>.
- Mateev, M. 2008. Determinants of Foreign Direct Investment in Central and Southeastern Europe: New Empirical Tests. 8th Global Conference on Business & Economics. Prieiga per internetą: [http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fgcbce.us%2F8th\\_GCBE%2Fdata%2FMiroslav%2520Mateev.doc&ei=hHXfUu25F5WrhQfUnYDwAg&usq=AFQjCNFdpD8Ta4R9frZ6kI18-eKp93AKRg](http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fgcbce.us%2F8th_GCBE%2Fdata%2FMiroslav%2520Mateev.doc&ei=hHXfUu25F5WrhQfUnYDwAg&usq=AFQjCNFdpD8Ta4R9frZ6kI18-eKp93AKRg).
- Mateev, M.; Tsekov, I. 2012. Do Central and eastern European Countries Posses FDI Advantages to More Developed Western Countries? Prieiga per internetą: <http://bmabg.s801.sureserver.com/assets/var/docs/papers/do-cee-FDI.pdf>.
- McGrath P. T. 1999. *Tarptautinės ekonomikos pagrindai*. Vilnius: Margi raštai.
- Melnikas, B. 2014. *Tarptautinis verslas. Inovacijos ir žinių ekonomikos kūrimas: vadovėlis*. Vilnius: Technika.
- Moosa, I. A. 2002. *Foreign Direct Investment: Theory, Evidence and Practice*. Prieiga per internetą: [http://www.petrigashi.000space.com/Fakulteti%20Filologjik.%20UP/Master/Mbi%20Investimet%20e%20Jashtme%20Direkte/FDI\\_Theory%20evidence%20and%20practice\\_kapituj%20te%20zjedhur.pdf](http://www.petrigashi.000space.com/Fakulteti%20Filologjik.%20UP/Master/Mbi%20Investimet%20e%20Jashtme%20Direkte/FDI_Theory%20evidence%20and%20practice_kapituj%20te%20zjedhur.pdf).
- Moosa, I. A. 2005. The Determinants of Foreign Direct Investment in MENA Countries: an Extreme Bounds Analysis. Prieiga per internetą: [http://www.researchgate.net/publication/46528042\\_The\\_determinants\\_of\\_foreign\\_direct\\_investment\\_in\\_MENA\\_countries\\_an\\_extreme\\_bounds\\_analysis](http://www.researchgate.net/publication/46528042_The_determinants_of_foreign_direct_investment_in_MENA_countries_an_extreme_bounds_analysis).
- Navickas, V. 2009. *Europos sąjungos rinkų ypatumai*. Kaunas: Technologija.
- Neary, J. P. 2009. World Economy FDI: The OLI Framework. Prieiga per internetą: <http://users.ox.ac.uk/~econ0211/papers/pdf/fdi@princeton.pdf>.
- Nonnemberg, M. B.; de Mendonça, m. J. C. 2004. The determinants of foreign direct investment in developing countries [interaktyvus] [žiūrėta 2014-01-18]. Prieiga per internetą: <http://www.anpec.org.br/encontro2004/artigos/A04A061.pdf>.
- OECD Factbook 2013: Economic, Environmental and Social Statistics. Prieiga per internetą: <http://www.oecd-ilibrary.org/sites/factbook-2013-en/04/02/01/index.html?itemId=/content/chapter/factbook-2013-34-en>.
- Pekarskienė, I.; Laskienė, D. 2012. Užsienio investicijų sąsąjū su ekonominiais lūkesčiais vertinimas Lietuvoje. *Economics and management* 17 (4), 1390-1396. Prieiga per internetą: [www.ecoman.ktu.lt/index.php/Ekv/article/download/3005/2082](http://www.ecoman.ktu.lt/index.php/Ekv/article/download/3005/2082).
- Pilinkienė, V. 2009. *Tarptautiniai ekonominiai santykiai*. Kaunas: Technologija.
- Razin, A.; Sadka, E. 2006. *Foreign Direct Investment: Analysis of Aggregate Flows*. Prieiga per internetą: [http://mpra.ub.uni-muenchen.de/21916/2/MPRA\\_paper\\_21916.pdf](http://mpra.ub.uni-muenchen.de/21916/2/MPRA_paper_21916.pdf).
- Rugman A. M.; Verbeke, A. 2001. Location, Competitiveness, an the Multinational Enterprise. *Oxford handbook of international business*. Prieiga per internetą: [http://www.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=gZNX61GjyhAC&oi=fnd&pg=PA150&dq=Rugman+A.+M.,+Verbeke,+A.+\(2001\).+Location,+Competitiveness,+and+the+Multinational+Enterprise.+Oxford+handbook+of+international+business&ots=TitM-iZETOW&sig=9BUNQ1gBWrm1pa86k8ksalls05E&redir\\_esc=y#v=onepage&q&f=false](http://www.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=gZNX61GjyhAC&oi=fnd&pg=PA150&dq=Rugman+A.+M.,+Verbeke,+A.+(2001).+Location,+Competitiveness,+and+the+Multinational+Enterprise.+Oxford+handbook+of+international+business&ots=TitM-iZETOW&sig=9BUNQ1gBWrm1pa86k8ksalls05E&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false).
- Ruplienė, D.; Montvilaitė, K.; Grigaliūnienė, Ž. 2008. Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Prieiga per internetą: <http://www.yumpu.com/lt/document/view/5404944/tiesiogines-usienio-investicijas-lemiantys-veiksniai>.
- Sakali, C. 2013. Determinants of foreign direct investment (FDI) in Bulgaria: An econometric analysis using panel data. *East-west Journal of Economics and Business* 16 (1), 73-97. Prieiga per internetą: <http://www.u-picardie.fr/eastwest/fichiers/art168.pdf>.
- Samuolis, G. 2001. Tiesioginės užsienio investicijos ir jų apskaitos įmonėje ypatumai. *Ekonomika* 53-103. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2001~1367180774709/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
- Shahrudin, N.; Yusof, Z.; Mohd, N. H. 2010. Determinants of Foreign Direct Investmet in Malaysia: What Matters Most? *International Review of Business Research Papers* [interaktyvus] 6 (6), 235-245. Prieiga per internetą: <http://www.bizresearchpapers.com/18.%20Zarinah.pdf>.



- Shamsuddin, A. F. M. 1994. Economic Determinants of Foreign Direct Investment in Less Developed Countries. *The Pakistan Development Review* [interaktyvus] 33 (1), 41-51. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/41259744?uid=3738480&uid=2&uid=4&sid=21103007238057>.
- Stankevičienė, J.; Lakštutienė, A. 2012. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą lemiančių veiksnių ir jų kitimo tendencijų tyrimas Baltijos šalyse. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development* 33(4). Prieiga per internetą: <http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fmts.asu.lt%2Fmtsrbid%2Farticle%2Fdownload%2F172%2F201&ei=KDBYU966Boqp4gS76YDYAg&usq=AFQjCNEPVRg9zrg84pAqd7eMvJabiEM7Yw&bvm=bv.65397613.d.bGE>.
- Stawicka, M. K. 2009. Foreign Direct Investment – Theoretical Aspect. *Research Papers of Wrocław University of Economics* 81. Prieiga per internetą: <http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000166811921>.
- Šečkutė, L.; Tvaronavičius, V. 2007. Tiesioginių užsienio investicijų Baltijos šalyse tyrimas. *Verslas: teorija ir praktika* 8 (3), 153-160. Prieiga per internetą: <http://www.btp.vgtu.lt/index.php/btp/article/view/btp.2007.22/pdf>.
- Treigienė, D. 2010. *Investicijos*. Vilnius: Technika.
- Tripathi, V.; Seth, R.; Bhandari, V. 2012. On Dynamic Relationship between Foreign Direct Investment (FDI) and Macro-Economic Factors: The Indian Experience. Prieiga per internetą: [http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=2177892](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2177892).
- UNCTAD, 2013. Foreign Direct Investment (FDI). Prieiga per internetą: [http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Foreign-Direct-Investment-\(FDI\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Foreign-Direct-Investment-(FDI).aspx).
- Vainienė, R. 2005. *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba.
- Wang, P. 2010. *The Economics of Foreign Exchange and Global Finance* (2<sup>nd</sup> ed.). Springer.
- Žukauskas, P. 2006. *Kompanijų veiklos internacionalizacija: teorija ir praktika*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Žukauskas, P.; Stanionytė, L. 2000. Tiesioginių užsienio investicijų klimato Baltijos šalyse palyginamoji analizė. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 181-200. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367182672467/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.

## THE NATURE AND DETERMINANTS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT: REVIEW OF THE THEORETICAL AND EMPIRICAL RESEARCH

**Justina NAULICKAITE, Jolanta SOLNYSKINIENE**

**Abstract.** Nowadays a lot of attention is given to foreign direct investment. The most common subject of analysis is an impact of foreign direct investment in the host country and determinants of foreign direct investment. In the article by adapting such methods as classification, comparison, generalization, scientific literature related with concept and classification of investment, concept, types, and theories of foreign direct investment, determinants of foreign direct investment, was analyzed. It should be noted that there is no one universally accepted theory of foreign direct investment. Theories which at least partly explain why certain location is selected for foreign direct investment are: classical theory of international investment, foreign direct investment localization theory, monetary zones theory zones, eclectic theory (eclectic paradigm, OLI paradigm). What is more, foreign direct investment determinants can be divided into two groups: internal and external. External determinants are linked with the host country's comparative advantages which are related with the future investment returns and leads to a decision to invest in particular country. According to the analysis of empirical studies results it can be said that results of these empirical studies are different: determinants selected for analysis and statistical significance of these determinants differ. However, it can be argued that the strongest determinants (assessing the statistical significance and impact direction), is openness of the economy, market size and its potential growth, human capital level, the agglomeration effect, more controversial - the cost of labor, economic stability, level of physical infrastructure.

**Keywords:** Investments, Foreign Direct Investment (FDI), Concept and Classification of FDI, Theories of FDI, Determinants of FDI